

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

NEM AZ A ZSIDÓ, AKINEK A SZÜLEI AZOK VOLTAK, HANEM AKINEK A GYERMEKE IS AZ LESZ! (Simon Peres)

Őszi programajánló

Vendégünk lesz Fűszeres Eszter és a Fourtissimo zenekar, közelegnek a Nagyünnepek!

Kedves Olvasóink!

Három hónap nyári szünet után, **szeptember 6-án**, vasárnap, a Zsidó Kultúra Európai Napján ismét egész napos rendezvénnel várunk mindenkit a Menházban. A program szervezése még folyamatban van. Kedvcsinálóként előlulhatjuk, hogy ezen a napon Komá-

romba látogat Bodrogi (Fűszeres) Eszter, akinek nemrég jelent meg zsidó szakácskönyve Fűszer és lélek címmel. Eszter a barcheszfonás titkaiba is bevezeti majd az érdeklődőket.

A délutánt a Prima díjas Fourtissimo együttes koncertje zárja. A 4 Kuna testvér által alkotott zenekar rövid időn be-

lül lett nagyon népszerű. Komáromba első alkalommal érkeznek.

Szeptember 18-án, péntek este kezdődik az 5770. zsinagógai év. Erev Rosh Hasanahkor ünnepi vacsorával várunk mindenkit a Wallenstein Zoltán terembe. Szombaton és vasárnap pedig újra lesz Tanház a Menházban.

Szeptember 27-én, vasárnap este Jom Kippur kezdetén hangzik el a Kol Nidré ima, másnap a Mazkiron az elhunytakra emlékezünk.

Kérjük Önöket, a fontos dátumokat már most jegyezzék fel naptárukba és lehetőleg legyenek jelen programjainkon. Ünnepeljünk együtt!

Mártírnap és Auschwitz Album

Az elhurcoltakért szolt az ima (balról jobbra: dr. František Alexander (SZLOZSIHISZ), Jávor Mátvás (Székesfehérvár), Tóth Emil főkántor (Budapest), Eliezer Schlomovits rabbi (Izrael) és dr. Schönér Alfréd főrabbi(Budapest). Bővebben a 3. oldalon.

Emlékezők az Auschwitz Album-tárlat megnyitóján. Cikkünk az 5. oldalon.

Esküvő a Bethlen téren

Június 14-én a budapesti Bethlen téri zsinagógában tartotta esküvőjét a KZSH tagja, Várnai Gábor és Várnai-Kun Vera. Az esküvői szertartást Totha Péter, Joel a Páva utcai Zsinagóga rab-bija vezette, a kántori feladatokat Klein Ervin, a Hegedűs Gyula utcai Zsinagóga főkántora látta el. A hét áldást rabbik, kántorok, családtagok és barátok, közöttük rendszeres olvasóink Boček Péter (Kassa) és dr. Feldmár Péter (Dunaszedahely- Prága) mondták el. Az ifjú párnak ezúton gratulálunk. Mazl Tov!

A Hitközségi Híradó júniusi száma a komáromi és környékbeli zsidóság deportálásának 65. évfordulója alkalmából jelenik meg a The International Holocaust Task Force támogatásával!

Támogatónk

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Jávor Mátyás 70 éves

Májusban ünnepelte 70. születésnapját Jávor Mátyás, a Székesfehérvári Zsidó Hitközség elnöke, akit közösségünk 2008-ban Kehila díjjal jutalmazott a régió zsidó életének építése érdekében kifejtett erőfeszítéseierért. A kerek jubileum alkalmából a KZSH levélben köszöntötte az elnök urat. Mazl Tov! Bis 120!

Újévi jókívánások

Az 5770. zsinagógai év Rosh Hasanahjára szóló jókívánásait augusztus 10-ig juttathatják el a kile@menhaz.sk címre.

A KZSH titkárságának hírei

Július 3-tól július 27-ig a KZSH titkársága szabadság miatt zárva tart. A nyári szünet előtt és után az iroda a megszokott rendben, hétfőn 15:00-17:00-ig és csütörtökön 10:00-12:00-ig fogadja az ügyfeleket. Ettől eltérő időponthoz előzetes egyeztetés szükséges Haas Judit irodavezetővel a menhaz@menhaz.sk címen, vagy a 035/7731-224-es telefonszámon.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

2008. január 1-től támogatását az alábbi bankszámlaszámokra küldheti (támogatás személyesen a KZSH titkárságán és csekken is lehetséges):

Korona és devizaszámlák egyaránt!

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

A KZSH címe: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatinova 33, 94501 Komárno vagy

IBAN: SK525200000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Köszönjük!

Magyarországi olvasóink figyelmébe: Kedves Olvasónk!

Kérjük, hogy az egyháznak adható személyi jövedelemadója 1 százalékát a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ) részére ajánlja fel a 0358-as technikai számon. A MAZSIHISZ rendszeresen támogatja a KZSH munkáját!

Faliújság rövid hírek

✧ A HH-t, a KZSH-t és a Shalom klubot támogatták: Tommenendal-Wollner Yvonne (Bécs), Francz Schmidék (Bécs), Villányi Tibor (Győr), Eisler Jenőné (Budapest), MUDr. Navrátil (Pozsony), B. család (Érsekújvár), A. Gy. (Pozsony) és anonimitásukat kérő adományozók. Köszönjük.

✧ Június elején látogatott a Menházba Takács Ákos a prágai Károly Egyetem hallgatója, aki évfolyamdolgozatát írja közösségünk történetéből. Vendégünket Paszternák András kalauzolta.

✧ Június 10-én Pozsonyban ülésezett a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége elnöksége. A tanácskozáson Pasternák Antal elnök képviselte a KZSH-t, Megvitatták a 2005-2008-as időszak könyvvizsgáló által ellenőrzött gazdasági beszámolóját és további aktuális kérdéseket. Az elnökség a szövetség esedékes tisztújító közgyűlését 2009 októberére hívta össze.

✧ Június utolsó hétvégéjén hagyományosan Debrecenben találkoznak a magyar ajkú zsidó közösségek képviselői. Az eseményen Paszternák Tamás vesz részt. Beszámolóját nyári számunkban olvashatják.

Hitközségi Híradó (Spravodaj) – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja (mesačník ŽNO v Komárne). Alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő** – séfredaktor: Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak** – spolupracovníci: Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő** – grafická úprava: Saláth Richárd, **olvasószerkesztő** – jazyková korektúra: Vadász Magda (Budapest), Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás** – tlač: Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe** – adresa ŽNO: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 2673/08. **ISSN** 1337-091x. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!** S finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatásával.

TRADÍCIÓ - a komáromi zsinagóga hitéleti oldala

Mártírnap

Június elején, mint minden évben, az idén is, a komáromi zsidó temetőben összegyűltünk, hogy megemlékezzünk a helyi és környékbeli hittestvérink deportálásának évfordulójáról.

Paszternák Tamás koordinátor üdvözölte a megjelenteket, köztük az Orosz Föderáció pozsonyi nagykövetsége másodtitkárát, dr. Schöner Alfréd főrabbi urat, az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem rektorát, Eliezer Slo-movits rabbit, Tóth Emil főkántort, dr. František Alexandert, a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége elnökét, dr. Bastrnák Tibort, Komárom város polgármesterét, parlamenti képviselőt, dr. Hortai Éva alpolgármestert, Andruskó Imre parlamenti képviselőt, a Selye János Gimnázium igazgatóját, a városi képviselőtestület tagjait, dr. Konczer Erik képviselő urat, Dél- Komárom városa képviselőjében, Kerti Katalint, a Komárom- Esztergom Megyei Önkormányzat képviselőjét, Zemkó Margitot, Ógyalla polgármesterét, Tóth Imrét Tany község polgármesterét, Számadó Emesét, a Klapka György Múzeum igazgatóját, dr. Petrasovics Annát, az Ács Városért Társaság elnökét, Jávor Mátyást, a Székesfehérvári Zsidó Hitközség elnökét, dr. Feldmár Tibor és Kornfeld Tibor urakat, a Dunaszerdahelyi Zsidó Hitközség vezetőit, a tatai zsidó közösség megjelent

tagjait, Oláh Imréné a komáromi református egyház presbiterét, a tatabányai Hit Gyülekezete küldöttségét.

A megemlékezésen dr. Bastrnák Tibor polgármester úr mondta el gondolatait szlovákul és magyar, őt a vész-korszak túlélője Ladislav Urban követte (beszéde a szlovák részben olvasható). Pasternák Antal, a KZSH elnöke, a Holokauszt után született generáció nevében emlékezett (beszéde olvasható lapunkban). A Tóth Emil főkántor által előadott zsoltár után dr. Schöner Alfréd főrabbi beszéde következett, aki jelképesen Haifáról, a tengerpartról származó kövekkel emlékezett a komáromi áldozatokra (gondolatait megtalálhatják lapunkban). A főkántor úr Kél Mále rachamiim imája után közös Kaddis zárta a temetői programot. Az előző évek hagyományait követve délben a hitközség és az önkormányzatok képviselői koszorút helyeztek el a Menház falán található emléktáblánál, majd a zsinagógában gyújtottak gyertyát az elhurcoltak emlékére.

PT

orvosok, ügyvédek, a három legnagyobb adófizető kereskedő. Volt olyan időszak, amikor hat zsidó tagja volt a képviselőtestületnek. Sikertörténet – mondhatnánk a komáromi zsidóság sorsára egészen a huszadik század második évtizedéig.

Nekünk- nekünk szól a mai emléknap, Komáromiaknak és környékbelieknek, túlélőknek és leszármazottaiknak, mindazoknak, akik itt éltek 1944-ben zsidóként vagy nem zsidóként, és azoknak, akik később születtek. A mai kor komáromi emberének már szinte hihetetlen, hogy egykor vallásos és kevésbé vallásos zsidók igyekeztek péntek este a neológ és az ortodox zsinagóga felé, ahol ma a sportközpont látogatói és az idősek otthonának lakói csak ritkán gondolnak vissza az épületek eredeti funkciójára. Ma már el sem tudjuk képzelni, hogy ebben a közösségben gyermekek születtek, bar micvókat, esküvőket tartottak. Mindez 1944 tavaszán megszűnt.

Nélkülük – generációk tűntek el Auschwitz -Birkenau kéményeiben, a komáromi zsidó közösség generációi is. Idén áprilisban Jom Hasoakor 30 év után az Élet Menetével látogattam újra oda, oda ahol nagyszüleim és családom jelentős részének élete véget ért. Nehéz nélkülük, mivel a mi generációnknak nem adatott meg, hogy legyenek déd vagy nagyszülei, ritkán 1-1 unokatestvér, de semmi több.

Ma sokan egyre erősebben tagadják, mások pedig hagyják, hogy ők tagadják. Nem volt Holokauszt? Ha nem volt, hova tűnt több, mint kétezer komáromi zsidó? Hol vannak Bátorkeszi, Madar, Nemesócsa és a többi falu közösségei? Hol vannak rokonaim sírjai?

Kérdések, melyek az erősödő antiszemitizmus tükrében óhatatlanul foglalkoztatnak. A jelen helyzetben az egyetlen megoldás a szembenézés, szembenézni a városok, falvak múltjával.

Szép példák erre a régióban a pár éve felavatott pozbai emlékmű vagy az április 19-i ácsi emléknap. A közeli Ács városa 65 év után nézett szembe a múltjával. Az ácsiaknak ennyi idő kellett, mire ki tudták mondani, csúnyán, nagyon csúnyán viselkedtünk egykori barátainkkal, osztálytársainkkal.

(Folytatás a 4. oldalon)

Rólunk, nekünk, nélkülük...

közösségünk elnökének emlékező beszéde

A ma délután a Selye János Gimnázium aulájában nyíló Auschwitz Album kiállítás jelmondatával köszöntöm a komáromi zsidóság deportálásának 65. évfordulóján megjelenteket.

Rólunk, mert rólunk, a zsidó közösségről szól ez a nap, azokról az emberekről, akik évszázadokon át részei voltak a komáromi mindennapoknak. A közelmúltban megjelent Hágár országa című könyv, amely a magyarok zsidóság történetének méltó összefoglalója, a 13. században az elsők között létrejövő zsidó közösségek közt említi Komáromot. A fejlődés századairól sokat szólhatunk, főleg 1791-től a hitközség hivatalos megalakulásától a 19.

század második feléig, amikor létrejöttek az intézmények, melyek közül ma már csak a megújuló Menház tölti be eredeti funkcióját.

A város életének meghatározója lett a zsidó közösség. Híres rabbik működtek itt, mint Pinchas Leb Frieden a pozsonyi Chatam Sofer tanítványa, aki itt van eltemetve. Később a neológ- ortodox szakadást követően dr. Schnitzer Ármin, Krausz Mór és dr. Wallenstein Zoltán. Dr. Waldmann Ernő az utolsó komáromi neológ főrabbi híveivel együtt halt meg Auschwitzban, Lefkovic Józsva ortodox főrabbi pedig még Komáromban, elhurcolása előtt.

Minden területén kitűntek a zsidók:

Rólunk, nekünk, nélkülük...

(Folytatás a 3. oldalról)

Ennyi idő kellett, mire fel tudták vésni a neveket az emlékműre a vasútállomás mellett.

A környék többi városának és falujának úgy látszik még több idő kell. Valamennyi polgármester, képviselő és polgár közös felelőssége a szembenézés, bárki tehet azért, hogy a helyi zsidó közösségek emléke ne merüljön feledésbe. Tehetne, de kevesen tesznek...

A szembenézés részben még Komáromban is várat magára. A város vezetése pozitívan áll a kérdéshez és partnerünk ebben.

Feladatunk, hogy elmeséljük a jövő generációjának, hogy a komáromiak sem voltak jobbak 1944-ban mint a környék falvainak és városainak lakói, hogy itt is elfordultak zsidó honfitársaitól az egykori barátok, ismerősök, hogy a város akkori vezetése Alapy Gáspár kivételével segítette a kis létszámú német gépezet munkáját, a nagy többség pedig nem tett semmit, és ezzel a helyi zsidóság tragédiájának egyik előidézője lett.

Az „és beszéld el fiadnak” tórai parancsolatuk. A mi dolgunk mesélni ameddig és amikor csak lehet, hogy mi történt itt 65 évvel ezelőtt, meg kell mutatnunk a gyermekeknek a régi idők fényképeit, az eredeti dokumentumokat, amelyek itt készültek Jókai és Klapka városában. Olyan dokumentumokat, amelyen itt is a sárga csillag viselésére kötelezik a zsidókat, megfosztják őket állásuktól, értékeiktől, mindezt a helyi polgármester aláírásával. Mert komáromiak tették komáromiakkal...

A komáromi gyermekeknek és felnőtteknek ma délutántól, június 16-ig az Auschwitz Album képei mesélnek a gimnázium falai között. Nem véletlen az időpont és a helyszín választása sem. Hat és fél évtizede ezekben a napokban a komáromi zsidók már a gettóban összefoglalva várták, mi is történik velük.

Ott voltak köztük az egykori bencés gimnázium zsidó diákjai is, ma ennek az iskolának a falai között elevenedik meg a kárpátaljai Bilke zsidósága deportálásának története. A bilkei Jákob testvérek fotója a kiállítás nyitó tablója. Két ártatlan gyermek, akik kizárólag származásuk miatt lettek másodrendű állampolgárok, majd még azok sem...

A Jákob testvéreken keresztül emlékezünk komáromi sorstársaikra, akiket 1944. június 12-én és 15-én a két sze-

Közösen emlékeztünk...

relvény Komáromból szállított Auschwitz- Birkenau. Június 16-ra véget ért a komáromi zsidó közösség történetének meghatározó fejezete, ezért is zárul jelképesen ezen a napon a kiállítás.

65 esztendő sok idő, rendszerek változtak, országok és határok módosultak, a Komáromi Zsidó Hitközség mégis mindig működött és így van ez ma is. A hagyományok megőrzése, a tanítás, a kultúra teszik megfoghatóvá és élővé a közösséget.

Visszanézve az elmúlt évek beszédeit szomorú szívvel és aggodalommal szól-

Dr. Bastrnák Tibor, polgármester

tam a jelenről és még ennél is rosszabb képet láthattunk a jövővel kapcsolatban. 2009-re mindez kicsit jobb irányba változott. Tizenhárom éve jelenik meg újságunk, ma már 400 példányban, ugyanennyi ideje működik a Shalom klub, vannak oktatási és kulturális programjaink példa nélkül a régióban.

A bar micvó korba lépett újításainkat nagyban segítette a határok eltűnése, amely megteremtette annak a lehetőségét, hogy magyarországi hittestvéreinkkel együtt tartsuk meg ünnepeinket, programjainkat. Zsidó élményt nyújtani minden érdeklődőnek, ez a cél, amelyet sikerrel teljesít közösségünk.

Mozaikok jutnak eszembe az elmúlt év élményeinek sorából- előadások és koncert szeptemberben a Zsidó Kultúra Európai Napján. Bensőséges őszi nagyünnepnek Megyes Pállal és Schwezoff Dáviddal. 50 fős kirándulás Budapestre, találkozó a Bethlen téri körzet tagjaival, csodálatos koncert Európa legnagyobb zsinagógájában, a Dohányban. A Szlovák Zsidó Örökség Útja emléktáblájának avatása a Menház falán, A csíkos pizsamás fiú a Jókai moziban. A Széder este a Wallenstein Zoltán teremben Pészachkor az öröklődés éjszakáján, Jeruzsálem napja. Sok-sok látogató, érdeklődő kérdés a nyitott kapuk napján a Komáromi Napok keretében. Új ablakok a Menházon, szigetelés, új lépcső, lassan de biztosan rendeződő temető.

Ki gondolta volna mindezt 65 évvel a Soá után? Sokszor lemondtunk már a jövőről, a zsidó élet víziójáról ebben a városban.

Pedig nem szabad. Sokan vitatkoznak arról, a szombat tartotta-e meg a zsidóságot avagy a zsidóság a szombatot. Az idei év egyik meghatározó élménye március második szombatja volt számunkra, hosszú évek kihagyása után egy tradicionális Shabatot tartottunk a Menházban Zeev Stiefel pösztényi rabbi, a kis közösségek vallási vezetője és családja segítségével. Újra gyerekzivaj a folyosón, kóser ételek készültek, hagyományos imák hangzottak el. Különböző irányzatok töltötték együtt a napot itt nálunk.

Mi megyünk tovább a megkezdett úton, az úton amelyről hisszük, hogy a jó irányba vezet. Mi továbbra is arra bízunk minden érdeklődőt, jöjjenek velünk.

Auschwitz Album

Negyedévnnyi előkészítés után a Mártírnapi délutánján nyílt meg a Selye János Gimnázium aulájában a budapesti Holocaust Emlékközpont utazó kiállítása, az Auschwitz Album- Rólunk, nekünk, nélkülük.

Paszternák Tamás koordinátor köszöntötte a megjelenteket, köztük az emlékközpont igazgatóhelyettesét Martinkovits Juditot. A tárlatot Andruskó Imre az iskola igazgatója nyitotta meg magyar és szlovák nyelven. Beszédében egyértelműen kiállt az antiszemitizmus és diszkrimináció minden fajtája ellen. Megyes Pál rabbijelölt, az Album létrejöttéről szólt. A Holocaust Emlékközpont nevében Pető Szilvia tanár mondta el gondolatait. Pasternák Antal kiemelte családjá személyes kapcsolatát az intézménnyel. Majd megköszönte az igazgató úrnak, hogy helyet biztosított kiállításnak. A tárlatot majdnem 1000 diák látta a Duna mindkét partjáról. Dél- Komáromból a Jókai Mór Gimnázium diákjai jöttek el. Észak- Komáromból a szlovák tanítási nyelvű Rozmaring és Határőr utcai

alapkiskolák, a magyar tanítási nyelvűek közül a Marianum Katolikus Iskolaközpont, a Jókai Mór Alapiskola és a Selye János Gimnázium tanulói nézték meg a kiállítást.

Ezúton köszönjük az önkéntesek munkáját- Budapestről: Veresné Vezér Olga, Veres László, Selye János Gimnázium: Vas Virág, Gula Dávid, Gendrás Stefánia, Medza Dávid, Both Ádám, Kanyicska Enikő, Majer Barbara, Szalai Andrea, Václav Krisztina, Varga László Mariánus: Rumi Enikő, Jókai Mór Gimnázium: Szivák Júlia, Pohlmüller Zsuzsanna, Szekeres Orsolya, Kern Fanni, Mandeik Barbara

Az Auschwitz Albummal egy időben 3 iskolás csoport látogatott el a Menházba és a zsinagógába, őket Haas Judit irodavezető kalauzolta.

PT

Andruskó Imre, a Selye János Gimnázium igazgatója

együtt egyig, a komáromi közösség rabbijai kántorai, ez is mutatta, mennyire fontos volt az oktatás, a nevelés abban az időben.

Számos sorsot, diákat emelhetnék még ki a múltból, most mégis egy valakit említenék, akinek sorsa a megpróbáltatások után végül, a szerencsével határos túlélés lett.

Geréb (Grosz) György egyszerű család harmadik gyermekeként 1923. június 17-én született Komáromban. 1942-ben a komáromi benedekrendi gimnáziumban kitűnő eredménnyel érettségizett.

A vézskorszak éveiben őt is komoly megpróbáltatások érték, így ír erről az Új Ember című katolikus lap:

„Grósz Györgynek, aki ugyancsak menekült volt a transzportból, a pannonhalmi főapát, Kelemen Krizosztom inasa adott ruhát, és ő rejtegette. Volt, hogy a vastag fal dupla ajtaja között bújt meg, hallotta, hogy a főapáti szobában Kelemen Krizosztomot gyözködik a nyilasok géppisztollyal a nyakukban, hogy mondja meg, vannak-e menekültek, és ha igen, adja ki őket. Szegény Gyuri halálra váltan hallgatta őket. Aztán ő lett az a Geréb György professzor, aki Szegedről köszönte meg pannonhalmi megmenekülését.

Kelemen Krizosztom főapátot a Yad Vashem a világ igaza díjjal tüntette ki.

Geréb György 1957-ben neveléstudományból, 1960-ban pszichológiából szerzett kandidátusi fokozatot. 1963-ban az orvostudomány és pszichológia határterületein kifejtett tevékenységéért a debreceni egyetem doktori címet adományozott neki. Érdeklődése ezek után egyértelműen a pszichológia felé fordult, 1974-ben németül megírta és potsdamban megvédte akadémiai doktori dolgozatát.

(Folytatás a 7. oldalon)

„Tégy jót, s gondold meg, hogy minden óra lehet az utolsó!”

Pasternák Antal, a KZSH elnökének beszéde a kiállítás megnyitóján

Talmudi idézettel köszöntöm az Auschwitz Album Rólunk, nekünk nélkülük című kiállítás megnyitójának résztvevőit.

65 éve annak, hogy komáromi hittestvéreinket ezekben a napokban már csak rövid idő választotta el a hosszú úttól az ismeretlenbe. A végállomás 1944 júniusában a lengyelországi Auschwitz Birkenau volt.

A kerek évfordulón a Komáromi Zsidó Hitközség feladatának tartotta, hogy a temetői megemlékezés mellett minden Komárominak legyen lehetősége megállni egy pillanatra és visszagondolni, mi is történt itt valójában.

E gondolatok jegyében kerestük meg a budapesti Holocaust Emlékközpontot tavasszal. Több hónapos kemény, olykor vitáktól sem mentes munka következett, mindez egy cél érdekében, megmutatni diákoknak és felnőtteknek egyaránt ezt a különleges tárlatot. „Jót tenni”- idéztem a bevezetőben.

A megvalósításban mint oly sok éve mindig, partnerünk a Selye János Gimnázium és annak igazgatója, a közösségünk által a Holocaustot oktatás terén

végzett munkájáért Kehila Haver díjjal tüntetett igazgatója, Andruskó Imre.

A 360 éves komáromi magyar gimnázium a széles régió meghatározó oktatási intézménye ma is, és így volt ez 65 évvel ezelőtt is. Nem lehet véletlen, hogy a komáromi zsidó fiatalok, köztük nagybátyám, az 1938-ban érettségizett Paszternák Sándor is ide jártak, a Szent Benedek Rendi Főgimnáziumba.

Sándor nagybátyámat nem ismerhettem, mert sok diáktársával és szinte egész családjával együtt a Holocaustot áldozata lett. Ma a kiállítás kiegészítéseként a korabeli dokumentumok között ott van érettségi bizonyítványa, rajta vallása, izraelita.

Gondoljunk csak vissza a háború előtti békeévekre, amikor a gimnáziumban a zsidó tanulók saját hitüknek megfelelően a zsidó vallás alapjait tanulhatták. Az iskola 350. születésnapjára kiadott évkönyv Kun Somát, Krausz Mórt, Schnitzer Ármint, Schwartz Fülöpöt, Waldmann Ernőt, Wallenstein Zoltánt és Weisz Józsefet említi az izraelita hitoktatók sorában. Neves emberek voltak ők

STETL – a Hitközségi Híradó kulturális oldala

Az oldal a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatásával jött létre!

Dr. Schönér Alfréd, főrabbi beszéde a komáromi zsidó temetőben

...könnyünket ajánljuk fel...

וּוּע תּרַכְמַ וּוּרְכּוּ תַחְנַמ
(Bámidbár, 5.15.)

Ilyenkor, a mártírokra való emlékezésünk napján, elmélkedésünk közepette, felelevenedik előttünk gyermekkorunk, a szülői ház nyugalmat és békességet árasztó világa, amikor még érintetlen volt a család és nemzedékek éltek egymás mellett. Még érezzük magunkon édesapánk áldó kezét, édesanyánk napnál ragyogóbb tekintetét, testvéreink mosolyát.

אֵל סְתוּמָבוּ מְהֵיִיב מִימֵינָהּ מִיבְהָנָה
וּדְרַפּוּ

„Akik az életben szerették egymást, azokat még a halál sem választja el.“ (II. Sámuel 1.23.)

Bizony mindannyiunkat megérintett az elmúlás. Szinte nincs közvetlen környezetünkben olyan család, olyan ismerős, baráti koszorú, ahol ne lett volna veszteség.

תַּמּ מִשׁ יֵאָרְשָׁא תִיב יֵאָ

Mire tanít bennünket mártírjaink emlékezete? A Soá emlékezete?

Mert akkor bennünket senki nem védett. Nem védett a törvény, hanem ellenkezőleg, diszkriminált, numerus clausus-szal, numerus nullus-szal, első, második és harmadik zsidótörvénnyel. Tönkrementek, megszűntek a közösségek, lerombolódtak az épületek, meggyilkolták szeretteinket, apákat, anyákat, gyermekeket, védteleneket, kiszolgáltatottakat. Fiúkat, leányokat, csecsemőket, olyanokat, akik még beszélni sem tudtak, akik még kérdezni se tudtak. Akik semmit nem éreztek a világból, csak talán édesanyjuk illatát, mégis elvitték őket.

Másfélmillió gyermeket öltek meg Auschwitzban!

Egy régi tanítómesterünk úgy fogalmazott, hogy léteznek tengerszemek, egykori hatalmas óceánok kicsi maradványai. És időnként, napsütésben, szélcsendes időben fodrozódó fehér hullámokat lehet látni a tengerszemek vizének tetején. A geológusok úgy tartják, hogy

ez nem véletlen, ugyanis a tengerszemek valahol összeérnek a föld mélyén.

A zsidó fájdalom is összeér. A zsidó sors is közös, mint a tengerszemek találkozási pontja.

Természetesen mindannyian gyászoltuk, mindenkit gyászolunk De vajon minket akkor, ki siratott? Arra nincs idő, hogy egy percre megálljunk és felálljunk az emlékükről?

Mindenkiért egy percre.

Kiszámítottam: 600 000 védtelen kiszolgáltatott zsidóért, ha egy percet állnánk fel, az 600 000 perc lenne.

600 000 perc, az 10 000 óra.

10 000 óra pedig 416,6 nap.

Az 59 hét, vagy 13 hónap, **egy év és egy hónap!**

Ha minden egyes zsidóra egy percig emlékeznénk, *akkor egy évig és egy hónapig állna az élet.*

Idézzünk a Talmudból, Táánit traktátusából:

„Mestereink tanították, amikor elpusztult a Szentély, összegyűltek a fiatal rabbijelöltek. Kezükben ott volt az elpusztított jeruzsálemi templom kulcsa, majd felmentek a lerombolt templom tetejére és így szóltak: Világ Alkotója! Mindenható Istenünk! Átadjuk Neked Urunk ezt a kulcsot. Megfogták a kulcsot, és feldobták a magasba. És csoda történt, fentről, a magasságból egy kéz nyúlt alá, elfogadta a kulcsot, magához vette azt.“

A kulcs most Istennél van. A megfogtatkozott, megmaradott piciny közösség csak formálisan létezik, s megkísérelti visszakapni a „mennyei kulcsot”, elvesztett, elpusztított szellemi örökségét.

„Túl azon a korszakon, amikor e tájakról elhurcolták a zsidókat, ma már hűlt

helye van az egykor imától átlényegült zsinagógáknak. Népes közösségek egykori lakóhelyén tücsök ciripel és fű nő.”

De áll még itt a zsinagóga, ahol Schnitzer Ármin, és dr. Wallenstein Zoltán prédikált, s áll még a kegyeletet sugárzó emlékmű.

A múltra emlékezve a kegyelet szavát hallatom:

Megemlékezem három mártír rabbiról: dr Waldmann Ernő, neológ rabbiról, Krausz Mór rabbi helyettesről, valamint ortodox rabbi testvérünkről Lepkovics Józsuáról, mindannyian híveikkel együtt mentek el Auschwitzba. Őket is meggyilkolták.

Azonban, mégis... Új éledt sarjadt a romokon... A zsinagóga újból ott-hont ad az áhitatra vágyóknak, amelyet megtölt az Isten iránt sóvárgó ifjonti lelkület!

Az itt maradt töredék kis közösség osztályrésze és más felekezeti honfitársak kötelessége, feladata, hogy vigyázzon ezekre az épületekre, emlékekre, múltjára. Őrizze, óvja őket, mentse meg az utókornak.

Nemrég hallottam egy kísérletről: Ha két edényt – akár réz, akár cserép – egymás mellé teszünk, majd az egyiket színültig engedjük vízzel, a másikat pedig üresen hagyjuk, akkor őket megkonduktva a felcsendülő két hang pontosan egy oktávot fog kitenni. Döbbenetes, hogy a hangok hogyan rokonszenveznek egymással, hogyan törekednek szinte ösztönösen a teljes harmóniára. Tanulhatnánk tőlük...

Lesz-e valaha „zenei összhang”?

Emlékező testvéreim!

Az emlékezés követ hoztam most magammal, hiszen mi zsidó emberek nem virágot teszünk az emlékhelyekre, hanem egy kavicsot. Ezt az izraeli kavicsot, amelyet haifai tengerpartról – ahol egykor partra szálltak a megmentettek, megmenekült maradéka – gyűjtöttem, s elhelyezem az emléktábla alatt. Ez a kavics legyen a kegyeletnek, és az emlékezésnek a köve. A szereteté, a megbecsülését és a kegyeletét. Emlékeztessen mindazokat, akik 2009-ben már másképp képzelik a világot, mint ahogy a múlt század borzalma, emberirtása formálta.

(Folytatás a 7. oldalon)

Jövönk, ami összeköt – a régió oldala

A „Csend hangjai” látogatása Komáromban

2009 májusában a budapesti Csend hangjai hallássérült klub tagjai látogattak városunkba. A kirándulás alatt felkeresték a Menházat is, ahol Paszternák András kalauzolta a vendégeket. A zsinagóga és a Schnitzer Ármin Mikromúzeum megtekintése után süteménnyel kedveskedtünk a csoportnak. Az előadás után sok kérdést tettek fel a látottakkal kapcsolatban. Örömmel várjuk csoportok bejelentkezését továbbra is!

PA

Shavuoti élmények Budapesten

Csütörtök este kezdődött Shavuot ünnepe. Fogadására a Hegedűs Gyula utcai templomba mentünk, ahol Deutsch László, főrabbi, az ünnep jelentőségéről szólt, majd kiduson látták vendégük a megjelenteket. A hagyományokhoz híven az asztalról nem hiányoztatott a túrós kalács. A zsidó emberek Shavout éjszakáját tanulással

töltik. A Bálint Zsidó Közösségi Ház évek óta szervez közös tanulások az ünnep alkalmából. Ide is bekukkantottunk, Darvas István rabbi éppen a Tóra és a klónozás kapcsolatáról tartott előadást, ezzel megnyitva a hajnalig tartó elmélkedést.

PA

Könnyünket ajánljuk fel...

(Folytatás a 6. oldalról)

Bízunk benne, hogy a józanész kerekedik felül, s nem a szörnyű emlékeket idéző, éltető gonoszság.

Korunk egyik legnevesebb költőjének, Székely Magdának soraival zárom mondanómat, akit az első „megmaradt” zsidó sírkő ihletett meg. Ennél jobban nem tudnám kifejezni saját érzéseimet

„Mert megadatott itt nyugodnia,
Itt nyugszik most Peszách, Péter fia.
Néhány barátom volt, míg állt a házam,
És több volt a fény,
mint más provinciában.”

Mennei Atyánk, Világ Alkotója!

Izrael Szirtje és Megváltója! Tekints le reánk a magasságokból, és fogadd el imádságunkat.

Részesítsd áldásodban a Te népedet, az örökkön üldözött Izraelt.

Mindenható Istenünk! Világ Alkotója! Imádkozunk Hozzád. A Komáromból és környékéről eldeportált, kegyetlenség-gel meghurcolt, elgázósított, a krematóriumokban elégetett testvérünkért.

1922 elvitt, megkínzott, meggyilkolt, megölt, elégetett testvérünkért. Hangozzék el a helyi emléktábla megrendítő üzenete:

Emlékezzünk a mártírokra, a deportálásban, a mukaszolgálatban a koncentrációs táborokban elpusztítottakra. Imánk szól:

Édesapánkért, aki óvta, őrizte első lépéseinket. Édesanyánkért, akitől kaptuk az életet, aki vigyázott arra, hogy homlokunk ráncoktól mentes legyen. Emlékezzünk a hitvesre, életünk társára, kivel megosztottuk a jót és a rosszat egyaránt. Emlékezzünk a testvére, gyermekkorunk osztályosára. A szülő meggyilkolt gyermekére, a nagyszülő meggyilkolt unokájára. A jövőre, amely tőlünk e helyen, a komáromi közösségben elvétezt. Szálljon fohászunk a földi létből a magasságok felé annak hitében, hogy mártírjainknak nyugalomuk lesz az Örök Életben és itt maradt testvéreink lelkében, megpihen az elfogadás képtelen képessége.

A keleti vallások némelyike mosolyát kínálja a Világ Teremtőjének. Mi, zsidók nem a mosolyunkat, hanem könnyünket ajánljuk fel. Könnyünket a szívünkben és a lelkünkben, amikor érettük, megölt zsidó testvéreinkért imádkozunk.

Kél malé Ráchámim...

*Elhangzott, Komáromban,
2009. június 7-én*

Tégy jót, s gondold meg...

(Folytatás az 5. oldalról)

1982. január 28-án érte utol a halál, a szegedi zsidó temetőben helyezték örök nyugalomra.

Az Auschwitz Album képei egy héten át azokról mesélnek itt diákoknak és felnőtteknek, akik nagyrészt nem élték túl a borzalmakat. A bilkei Jákob testvérek és Bilke közössége sorsához hasonló volt a komáromi közösség tragédiája is, erre emlékeztet a helytörténeti tabló és a dokumentummásolatok.

2009-ben Komáromban köszönet jár az iskolának azért, mert felvállalta, helyet biztosít ennek a kiállításnak.

Nehéz időkét élünk, amikor a szélsőségek, köztük nem ritkán az antiszemitizmus, és egyre gyakrabban a Holokauszt tagadás próbálnak előre törni.

A Selye János Gimnázium mellett a Marianum Egyházi Iskolaközpont és a Jókai Mór Gimnázium 30 önkéntes diákja kalauzolja majd az ide érkező csoportokat.

A kiállítás megszervezéséért köszönet illeti Saláth Richárdot, a tablók grafikai tervezéséért, Kolovratnik Krisztiánt és Szentesi Szendrőt a nyomtatásért a Boldi céget a kiállítás felépítéséért, Králik Zsuzsanna és Blaskó József gimnáziumi tanárokat az önkéntesek szervezéséért, Vadász Magdát, Durutya Michellet és Katarína Potokovát a szlovák fordítás elkészítéséért.

A budapesti Holokauszt Emlékközpont munkatársait Gárdos Verát és Martinkovits Judit igazgatóhelyettes asszonyt és tanáraikat Pető Szilviát, Gyimesi Kingát és Laszák Ildikót az önkéntesek képzéséért.

Kérünk minden megjelentet, hogy hozza el ismerőseiket, rokonaikat, barátait, hogy minél többen láthassák Komáromban ezt a különleges tárlatot.

Kile Kaleidoszkóp

Weissová Margita néni emlékére

Nemrég, a közös shabati összejövetelen még ott volt körünkben, t az ablak előtt ült a Wallenstein Zoltán teremben Weiss néni. A Komáromi Napok alatt szervezett koncerten már hiába vártuk. Tervezte, hogy jön, de nem tudott útnak indulni. Pár napja kaptuk a tragikus hírt, rövid, súlyos betegségben elhunyt. Szimpatizánsunkat Weissová Alica édesnyját a komáromi evangélikus temetőben kísérték utolsó útjára. A hitközség tagjai közül sokan ott voltak. Kedves Weiss néni, nyugodjon békében! A család gyászában osztozunk, emlékét örökké őrizni fogjuk!

a Hitközségi Híradó szerkesztőinek nevében
Paszternák András

Kádár Katától búcsúzunk

Hosszantartó, súlyos betegség után Budapesten elhunyt rendszeres olvasónk Kádár Kata, a Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány szociális munkása, a Bálint Zsidó Közösségi Ház Shalom klubjának vezetője. A klub látogatása Komáromban sokáig emlékezetes marad mindkét közösség számára. Kata mosolya, optimizmusa a betegség hosszú éveit alatt mindvégig töretlen volt. Szívvel és örömmel végezte küldetésnek tekintett feladatát, a gondoskodást a Vészkorszak túlélőiről. A mohácsi zsidó temetőben Kardos Péter zuglói főrabbi búcsúztatta.

Új lépcsőt kapott a Menház

Újabb szakaszához érkezett a Menház felújítása, az eredeti 113 évvel ezelőtt épült lépcső igencsak elhasználódott. Mint arról májusi számunkban már olvashattak, a Boldi cég Rysavy Baltazár vezetésével elbontotta a régit, melynek elemeit a temetőben helyezték el. A Mártírnápra elkészült a teljesen új, az eredetivel megegyező színű és márvány borítású lépcső. Reméljük minden látogatónk tetszését elnyeri.

A felújítás a nyári hónapokban a folyosó padlójának cseréjével és a melléképületek rekonstrukciójával folytatódik.

A temető rendbetételéről

A júniusi Mártírnápra érkezők örömmel tapasztalhatták, hogy a sírkert az előző évekhez képest sokkal rendezettebb. A Boldi cég vette át a temető gondozását, melynek jelei már láthatók. A hátsó elhanyagolt rész kétharmadáról eltűnt az embermagasságig érő gaz, szintén nincs a rendezetlen téglarakás sem. A rendszeres kaszálás eredményeként már szinte az egész temető bejárható. Az emléknappal előtt újra festették a ravatalozó ajtajait és padjait is. A munkák nyáron a bádogelemek cseréjével folytatódnak, és rendezik a bejárathoz közeli előkertet is. Hamarosan megújul az egykori kocsiszín is.

Luach és nagyünnepi üdvözlőlap

Ezúton kérjük az érdeklődőket, hogy az 5770. évre szóló Luach (zsidó naptár- magyar vagy cseh nyelven) és újévi üdvözlőlap iránti igényüket augusztus 20-ig szíveskedjenek jelezni Haas Judit irodavezetőnek a menhaz@menhaz.sk címen vagy a 035/7731-224-es telefonszámon.

Közlemény

A Hitközségi Híradó szerkesztősége júliusban nyári szünetet tart. Következő számunk augusztus második felében jelenik meg.

Príhovor na spomienkovom...

(Pokračovanie zo strany 3.)

Je pravda, že štát spriazneným dušiam neublížoval, ale bol by k dispozícii aj podklad dnešného dôchodkového zabezpečenia, na čo upozorňujem sedem rokov /a to troch ministrov sociálnych vecí, a jedného podpredsedu vlády / - márne. Komu by bolo potrebné rukolapnejšie položiť na stôl upozornenie, že valorizácia odškodného nie je ani alamužna. Ved' aj Slovenská televízia nám to jednoznačne prezentuje / napríklad začiatkom mája šot z Nálepky / a ďalšie obce z východu – o zvyšovaní dôchodkov asociálom. Pre porovnanie je nutné uviesť, že za vojny zhabaný majetok židov sa nestratil, zostal tu, aj dane boli židmi pred ich odvečením núteno vyrovnané, takže čosi tu zostalo. V koho rukách ?

Spravodlivosť a sociálny systém nekompensovali časť straty a nevyrovnali možnosť, ktorá sa mala udiat už veľmi dávno.

Na podporu doteraz podaného vrátim sa k holocaustu a k prežitiu detí.

Deti majú intuíciu a tie zásadné, existencionálne vedia dobre odhadnúť. Výnimočné osobnosti – deti prešli cez koncentračné tábory len inteligentní / hoci skoro všetci takí boli/, ale aj silní, dobre živení – a tí museli mať aj šťastie. Zvláštnou vlastnosťou bola skutočnosť, že osobnosť svojim chovaním bola príťažou a tí, čo skoro prišli o rodičov mali veľkú hrôzu zo smrti najmä vtedy, keď videli – čo videli.

To všetko sa premieta po návrate až

do neveriteľných, špecifických, osobnostných vlastností a tie boli základom prežitia až do dnešných dní. **Osobnostné vlastnosti týchto ľudí sa opakovane rozvíjajú existenčne – formulujú ich a boli za socializmu nežadúce.** / motív napr. u M. Formana /.

Základom rozvoja spoločnosti sú individuality. Individualita je kladná ľudská vlastnosť pre danú uplatňujúcu oblasť – a tým mierim na časté, ošúchané textácie kádrových posudkov.

Paul Hilberg - v roku 1961 v Chicagu vyšlo jeho dielo „Zničenie európskeho židovstva“ citujem : „ **spoločenská rehabilitácia preživších koncentračné tábory ako nositeľov zvláštneho druhu poznania je viac, ako iba vyzdvihnutie. Kto tam nebol, nevie si predstaviť, čo to vlastne bolo. A tým sa odlišujú od každého, kto taký osud nemal. Ten, kto taký osud nemal, takú hranicu nikdy neprekoná a nepochopí skúsenosť väznených. Dôležité boli tri rysy: realistické uvažovanie, rýchle rozhodovanie a húževnatosť v živote**“.

A nakoniec Vám vysvetlím odpoveď na jednu otázku, ktorú často dostávam. I keď Oswienčim bol tábor, vyvražďovací, vyhladzovací a najväčší v Nemeckej ríši a jeho vedenie s Josefom Kramerom, Irmou Grese a Fritzom Kleinom a spol. boli od septembra 1944 v Bergen-Belsene ako dôsledok postupu sovietskeho frontu, aký bol rozdiel medzi týmito táborami ?

Zo Sereďe cestu vlakom do obsadeného Poľska trvala tri-štyri dni a po príchode ste mali čas asi štyri hodiny pri priemyselnom komplexe zabíjania rozjímať o svojom konci. Do Bergen – Belsenu Vás viezli sedem dní, tam sa hladovalo, žilo v neľudských podmienkach lüneburskej močariny pod terorom, pod lekárske pokusmi a to sa podľa psychológov dalo vydržať šesť – sedem mesiacov. Tí, čo to vydržali, tak len s nevidanými chorobami ako brušný týfus, respektívne škvrnitý týfus, malária, tuberkulóza, vredové choroby, zoslabnutie na kosť a kožu a pod.

Ten, kto náhodou prežil, ešte dnes nemá prevahu poslucháčov – obyvateľstva. Často pociťoval a pociťuje izoláciu toho, ktorý nemôže byť pochopený. To je ten odkaz, o ktorý sa žijúcim starám.

Osvienčimský album

Po štvrtročných prípravách bola popoludní v Deň martýrov otvorená putovná výstava budapeštianskeho Pamätného centra Holokaustu Osvienčimský album – o nás, pre nás, bez nás v aule Gymnázia Jánoša Selyeho.

Koordinátor Tamás Paszternák pozdravil prítomných, medzi nimi aj zástupkyňu riaditeľa Pamätného centra, pani Judit Martinkovits. Výstavu otvoril riaditeľ gymnázia pán Imre Andruskó svojím prejavom v slovenskom a maďarskom jazyku, v ktorom sa jednoznačne postavil proti akejkoľvek forme antisemitizmu a diskriminácie. Budúci rabín Pál Megyes, náboženský vedúci Komárňanskej náboženskej obce, hovoril o vzniku tohto albumu. Učiteľka Szilvia Petó povedala svoje myšlienky menom Pamätného centra. Úvodné prejavy uzavrel predseda ŽNO v Komárne Ing. Anton Paszternák, ktorý zdôraznil osobný vzťah jeho rodiny s viacerými generáciami inštitúcie a potom poďakoval pánovi riaditeľovi, že zabezpečil miesto pre túto výstavu. Výstavu si prezrelo skoro 1000 žiakov z oboch strán Dunaja. Z Komáromu prišli žiaci gymnázia Móra Jókaiho. Zo Severného Komárna prišli žiaci zo základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským z ulice Rozmarínova a Pohraničná, spomedzi škôl s vyučovacím jazykom maďarským prišli žiaci z Katolíckeho školského centra Marianum, zo základnej školy Móra Jókaiho a výstavu si pozreli aj žiaci gymnázia Hansa Selyeho.

Touto cestou ďakujeme za prácu, ktorú vykonali dobrovoľníci: z Budapešti: Olga Veresné Vezér, László Veres, Gymnázium Jánoša Selyeho: Virág Vas, Dávid Gula, Stefánia Gerendás, Dávid Medza, Ádám Both, Enikő Kanyicska, Barbara Majer, Andrea Szalai, Krisztina Václav, László Varga, Marianum: Enikő Rumi, Gymnázium Móra Jókaiho: Júlia Szivák, Zsuzsanna Pohl Müller, Orsolya Szekeres, Fanni Kern, Barbara Mandeik.

Tri školské skupiny zavítali aj do Menházu a synagógy, kde ich sprevádzala vedúca sekretariátu Judita Haasová.

Deň martýrov

Začiatkom júna sme sa, tak ako každý rok, zišli v ulici Zlatého muža na komárňanskom židovskom cintoríne, aby sme si pripomenuli výročie deportácie našich miestnych spoluveriacich a aj tých z okolia.

Koordinátor Tamás Paszternák pozdravil prítomných, medzi nimi aj druhého tajomníka veľvyslanectva Ruskej federácie v Bratislave, hlavného rabína Dr. Alfréda Schőnera, rektora Ústavu vzdelávania rabínov Židovskej univerzity, rabína Eliezer Slomovitsa, hlavného kantora Emila Tótha, Dr. Františka Alexandra, predsedu Ústredného zväzu Židovských náboženských obcí v Slovenskej republike, Dr. Tibora Bastrnáka, primátora mesta Komárno, poslankyňu parlamentu, zástupkyňu primátora pani Dr. Évu Hortai, poslancu parlamentu Imreho Andruskó, riaditeľa Gymnázia Jána Selyeho, členov mestského zastupiteľstva, poslancu Dr. Erika Konczera v zastúpení mesta Južné Komárno, Katalin Kerti, zástupkyňu Samosprávy župy Komárom- Esztergom, Margit Zemkó, starostku mesta Hurbánovo (Ógyalla), Imreho Tótha, starostu obce Tany, Emese Számadó, riaditeľku Múzea Györgya Klapku, Dr. Annu Petrasovics, predsedníčku Spoločenosti pre mesto Ács, Mátyása Jávora, predsedu Židovskej náboženskej obce mesta Székesfehérvár, pánov Dr. Tibora Feldmára a Tibora Kornfelda, vedúcich Židovskej náboženskej obce v Dunajskej Strede, prítomných členov židovskej náboženskej

obce Tata, pani Oláh Imréné, presbytera komárňanskej reformovanej cirkvi, vyslancov Zhromaždenia veriacich z obce Tatabánya.

V rámci spomienkovej akcie ako prvý predniesol svoje myšlienky Dr. Tibor Bastrnák, po slovensky aj po maďarsky, potom ho nasledoval Ladislav Urban, ktorý prežil Dobu hrôzy (jeho prejav si môžete prečítať v slovenskej časti). Ing. Anton Pasternák, predseda ŽNO v Komárne

spomínal menom generácie narodenej priamo po holokauste (jeho prejav si môžete prečítať v našom časopise). Po ňom, ktorý predniesol hlavný kantor Emil Tóth, nasledovala reč pána hlavného rabína Dr. Alfréda Schőnera, ktorý symbolicky pripomenul komárňanské obeť kameňmi z pobrežia Haify. Po modlitbe Kél Mále rachamim pána hlavného kantora uzavrel program na cintoríne spoločný Kadiš. Podľa tradícií z minulých rokov na

poludnie umiestnili prítomný diplomat, náboženská obec a predstavitelia samospráv na pamätnej tabuli Menházu veniec a potom v synagóge zapálili sviečky na pamiatku deportovaných Židov.

PT

Príhovor na spomienkovom zhromaždení holocaustu

Vážení spoluobčania,

Už štvrtýkrát som bol požiadaný o príhovor na dnešnú tému na tomto mieste a je to pre mňa česť, ale ešte väčšia povinnosť.

Zvolená je téma : Doteraz sme akosi prežili...

Život aj doba sa vyvíja. Prežili sme holocaust aj s koncentračným táborm, aj známych „40“ rokov a zostarli. Čo sme získali ?? – odbornosť, skúsenosť, riadne zodraté zdravie, majú naše deti perspektívu. Odpovede by mohli priniesť iné pohľady na politiku, morálku vzdelanie, sociálnu a ustálenú zabezpečenosť a pod.

Pripomeniem niekoľko závažných okolností.

Slovenský štát 1939 -1945 sa priamo podieľal na holokauste, keď predal slovenských Židov aj so zákonným zabezpečením známym kódexom za 500 ríšskych mariek za osobu fašistickému Ne-

mecku. Nesmie sa opomenúť, že Hlinková garda a jej Pohotovosťné oddiely pomáhali pri potláčaní Slovenského národného povstania a pritom konali neľudsky presne tak, ako oddiely SS a Sonderkomandá. Vraždili a vypaľovali dediny aj so živými.

Tu je odkaz mladým, aj na uvažovanie, prečo demokratický štát nemôže byť právnym pokračovateľom toho fašistického a v tomto zmysle je žiadúce neustále aj upravovať legislatívny status tých, čo prežili.

Spoločenstvo Európskej únie nám zaručuje slobodu a demokraciu, ale aj exesy v parlamente t.j. v Národnej rade, vo vládných pozíciách, ale aj v bežnom živote, ba aj v športe nasvedčujú, že tu nie je ničो v poriadku.

Vysporiadanie s rasizmom a neofašizmom – rázne, zákonom tak ako v Nemecku, kde slovo „žid“ a jeho obmeň ako nadávku – považovať za trestný

čin a toto uzákoníť ! Nezdá sa mi, že by sa s tým tí, čo to majú v povinnostiach – zaoberali. Už pred rokom som o tom hovoril.

Dnes sa aj k nám dostáva rada kníh židovských filozofov a psycho-analytikov aj lekárov, ktorí ukazujú smer, akým sa uberať. Psycho - sociologický prieskum bývalých väzňov koncentračných táborov môže ukázať, že vzdelanie dosiahli, kde pracovali, aké mali zárobky čo im zamestnávateľ poskytoval alebo neposkytoval atď. Tým by bol zhodnotený podklad, prečo bývalí väzni koncentračných táborov v období tzv. „ 40“ rokov neboli v rozhodujúcich zodpovedných funkciách, akú životnú úroveň im štát umožnil. Chce to zhodnotiť aj pracovné zadelenia.

(Pokračovanie na strane 4.)

Správy zo sekretariátu ŽNO v Komárne

V dobe od 3. júla do 27. júla bude sekretariát ŽNO v Komárne zatvorený z dôvodu čerpania dovolenky. Pred a po letnej dovolenke bude sekretariát otvorený počas obvyklých stránkových hodín, v pondelok v dobe medzi 15:00 – 17:00 hodinou a vo štvrtok v dobe medzi 10:00 – 12:00 hodinou. V prípade záujmu o iný termín sa, prosím, dohodnite s vedúcou sekretariátu Juditou Haasovou na adrese menhaz@menhaz.sk, alebo na telefónnom čísle 035/7731-224.

Na pamiatku tety Margity Weissovej

Ešte nedávno bola teta Weissová s nami na spoločných stretnutiach počas šabatu, sedávala pri okne v sále Zoltána Wallensteina. Na koncerte organizovanom počas Komárňanských dní sme na ňu už márne čakali pri vchode do synagógy. Plánovala prísť, ale nakoniec sa už nemohla vybrať na cestu. Pred pár dňami sme dostali tragickú správu, že zosnula po krátkej, vážnej chorobe. Našu sympatizantku a pravidelnú návštevníčku klubu Shalom vprevedili na jej poslednú cestu do komárňanského evanjelického cintorína za účasti mnohých členov náboženskej obce. Milá teta Weissová, odpočívajte v pokoji! Rodine vyjadrujeme úprimnú sústrasť a Vašu pamiatku navždy zachováme!

*Menom redaktorov Spravodajcu náboženskej obce
András Paszternák*

Žiadame Vašu podporu

Zmena ČÍSLA ÚČTU!

Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

Účty sú v Sk aj v devízach!

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo
10103804/5200- OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK525200000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

Krátke správy

✧ Spravodajcu, ŽNO v Komárne a klub Shalom podporili: Tibor Villányi (Győr), Eisler Jenőné (Budapešť), MUDr. Navrátil (Bratislava), rodina B. (Nové Zámky), A. Gy. (Bratislava) a darcovia, ktorí si priali ostať v anonymite. Ďakujeme!

✧ Začiatkom júna navštívil Menház univerzitný poslucháč Ádám Takács, ktorý píše svoju ročníkovú prácu o dejinách našej obce. András Paszternák sprevádzal nášho hosta po budove.

✧ V čase výstavy Osvienčimský album zavítali do Menházu žiaci Základnej školy Móra Jókaiho a žiaci Základnej školy na ulici Pohraničná. Vedúca sekretariátu Judita Haasová ukázala deťom celú budovu.

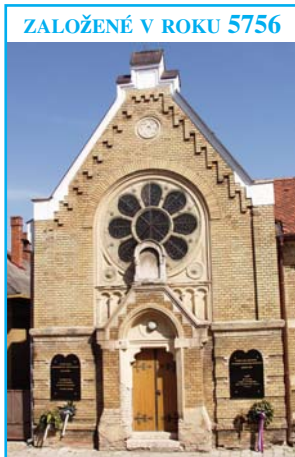
✧ Dňa 10. júna sa Bratislave konala schôdza Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike. ŽNO v Komárne zastupoval jej predseda Ing. Anton Paszternák. Okrem iných záležitostí bola prerokovaná hospodárska správa za obdobie 2005-2008, ktorú preveril audítor a hovorilo sa aj o ďalších aktuálnych otázkach. Predsedníctvo zvolalo valné zhromaždenie na nasledujúcu voľbu nového vedenia zväzu, ktorá sa bude konať v októbri 2009.

✧ V posledný júnový víkend sa už tradične stretávajú v Debrecíne predstavitelia maďarsky hovoriacich židovských obcí. Na tomto stretnutí bude ŽNO v Komárne zastupovať koordinátor Tamás Paszternák. Jeho správu si budete môcť prečítať v našom letnom čísle.

Priania do Nového roka

V letnom vydaní Spravodajcu budú uverejnené priania na Roš Hašana pre židovský rok 5770. Vaše správy môžete poslať **do 10. augusta** na adresu kile@menhaz.sk.

SPRAVODAJ יהב

Odporúčanie jesenného programu

Eszter Fúszeres a orchester Fourtissimo budú našimi hosťami, blížia sa Vysoké sviatky!

Vážení čitatelia!

Po trojmesačných letných prázdninách, dňa **6. septembra**, v nedeľu, v Európsky deň židovskej kultúry očakávame každého s celodenným programom akcií v Židovskom kultúrnom a obecnom centre Menház. Organizácia programu ešte prebieha, ako chuťovku Vám môžeme prezradiť, že v tento deň zavíta do Komárna Eszter Bodrogi (Fúszeres), ktorá nedávno vydala židovskú kuchárku s názvom „Korenie a duša“.

Záujemcov zasvätiť Eszter do tajov zapletania barchesu.

Popoludnie uzavrie koncert skupiny Fortissimo, ktorá je držiteľkou ceny Prima. Orchester založený 4 súrodencami Kunovcami sa stal veľmi úspešným v mimoriadne krátkej dobe. Do Komárna prídu prvýkrát.

18. septembra, v piatok večer sa začína 5770. židovský rok. V deň Erev Roš hašana očakávame každého v sále Zoltána Wallensteina na sviatočnej večeri.

V sobotu a v nedeľu bude v Menháze opäť Učebňa.

27. septembra, v nedeľu večer, na začiatku Jom kipur odznie modlitba Kol nidré, v nasledujúci deň počas Mazkiru budeme spomínať na zosnulých.

Žiadame Vás, aby ste si už teraz poznačili dôležité dátumy vo svojich kalendároch a podľa možnosti prídte na naše programy a akcie. Oslavujme spolu!

-p-

Yom Jerusalajim v Komárne

Dňa 27. mája 2009 organizovala ŽNO v Komárne po prvýkrát stretnutie pri príležitosti Yom Jerusalajim – Dňa Jeruzalemu. V sále Zoltána Wallensteina, vyzdobenou jeruzalemskými a izraelskými vlajkami, pozdravil prítomných koordinátor akcie, Tamás Paszternák. Pál Megyes, poslucháč Židovskej univerzity v Budapešti, nám porozprával o svojich zážitkoch v Jeruzaleme a svoj výklad obohatil aj o fotografie. Hovoril o minulosti aj súčasnosti tohto mesta. Rodáčka z Komárna, Miriam Neiger-Fleischmann, akademická maliarka žijúca v Jeruzaleme, nám porozprávala o vzťahu umenia a mesta. Prostredníctvom umeleckých diel z rôznych dôb sme mohli spoznávať históriu mesta. Zo sveta mozaík a malieb sme pokračovali vo virtuálnom výlete cez oblasť literatúry. Ádám Gantner predstavil svoju knihu s názvom Jeseň v Jeruzaleme a podielil sa s prítomnými o svoje dobrodružstvá v Izraeli. Záverom dňa odpovedali pozvaní hostia na otázky záujemcov. Dúfame, že sme našim programom úspešne priblížili návštevníkom klubu Shalom rôznorodosť mesta Jeruzalem.

PA

Menház dostal nové schody

Rekonštrukcia Menházu sa dostala do ďalšej fázy. Pôvodné schodisko postavené pred 113 rokmi sa už značne opotrebovalo. Ako ste sa už mohli dočítať v našom májovom čísle, firma Boldi pod vedením pána Baltázara Rysavého zbúrala staré schodisko, ktorého prvky sme umiestnili na cintoríne. Do Dňa martýrov bolo vyhotovené nové schodisko, ktoré sa farebne zhoduje s pôvodným a je pokryté mramorom. Dúfame, že sa bude páčiť všetkým návštevníkom.

Rekonštrukcia bude pokračovať v letných mesiacoch, keď sa vymení podlaha na chodbe a budú sa renovovať vedľajšie miestnosti.

Svadba

14. júna mali v synagóge na Bethlenovom námestí svadbu člen ŽNO v Komárne Gábor Várnai a jeho nevesta Vera Várnai-Kun. Svadobný obrad viedol rabín zo synagógy v Pávej ulici, Péter Joel Totha, kantorské povinnosti plnil hlavný kantor zo synagógy na ulici Hegedús Gyula, Ervin Klein. Sedem požehnaní povedali rabíni, kantori, rodinní príslušníci a priatelia, medzi nimi aj naši pravidelní čitatelia Péter Boček (Košice) a Dr. Peter Feldmár (Dunajská Streda - Praha). Touto cestou novomanželom blahoželáme. Mazl Tov!

Oznámenie

Redakcia Spravodajcu náboženskej obce bude mať v júli letné prázdniny. Naše letné dvojčíslo vydáme v druhej polovici augusta.

Júnové číslo Spravodajcu náboženskej obce bolo vydané s podporou The International Holocaust Task Force pri príležitosti 65. výročia deportácie Židov z Komárna a okolia.